

DEN HELLIGE BERNARDIN AF SIENA

af Jørgen Nybo Rasmussen, 28. sept. 2011

1. Barndom og ungdom
2. Franciskaner og vandrerpredikant
3. Jesu Navn-skiltet
4. Observansreformen
5. Død og helgenkåring
6. Sankt Bernardin i Norden

1. BARNDOM OG UNGDOM.

Johannes Jørgensen skrev om de to ældre helgener fra Siena, nemlig om Johannes Colombini i "Den hellige ild" 1902 og selvfølgelig bogen om "Den hellige Katerina af Siena" 1916. Man kan derfor undre sig over, at han ikke også gav sig til at beskrive den tredje: Sankt Bernardin.

Bernardin blev født i 1380 i Massa Maritima, der ligger ca. 50 km. sydvest for Siena som søn af en velstående mineejer med familienavnet Albizzeschi. Han forældre døde tidligt og Bernardin kom i huset hos slægtninge i Siena, hvor han fik sin skolegang og studerede på universitetet, primært jura. Han beskrives som en begavet og charmerende ung mand med en sans for humor, der fulgte ham hele livet. Da pave Bonifacius IX. proklamerede år 1400 som helligt år, drog talrige pilgrimme til Rom, og mange af dem kom gennem Siena. Men de fulgtes af en uhyggelig ledsager, nemlig pesten, der ramte Sienas befolkning voldsomt. Det store La Scala hospital blev snart overfyldt, og så mange læger og plejere døde, at situationen blev katastrofal. Så meldte Bernardin og 12 andre unge mænd sig som frivillige for at hjælpe de ulykkelige patienter. Da pesten var ved at ebbe ud, blev Bernardin selv syg og lå 4 måneder i en kritisk tilstand. Et religiøst kald modnedes nu hos ham, men inden han fulgte det, plejede han en gammel syg tante, indtil hun døde. Derefter prøvede han at leve som eremit i skoven "af græs og vand", men det gik slet ikke. Han bad nu om optagelse i byens franciskanerkloster. Men han blev snart utilpas over, at brødrene der levede alt for let og verdsligt. Derfor drog han til klostret i Colombaio ved Ciusi syd for Siena, der netop havde tilsluttet sig franciskanernes nye reformbevægelse, observansen. Det tilfredsstillende Bernardin. I 1404 blev han præsteviet og var klar til at følge sit særlige kald, at prædike for folket!

2. FRANCISKANER OG VANDRERPRÆDIKANT.

Det har altid været en hovedopgave for franciskanerne at prædike evangeliet, Frans af Assisi selv var også på det punkt forbilledet. Men i løbet af 1300-tallet, der på mange måder betød en krise og en nedgangstid for ordenen, var prædikenen ligesom andre sider af ordenslivet blevet temmelig forsømt. De første observanter tog heller ikke opgaven op, de var mere optaget af at praktisere den rette franciskanske fattigdom og kontemplation i deres små afsides klostre end af pastorale opgaver. Her blev Bernardin den store banebryder. Han kendte den almindelige befolknings åndelige uvidenhed og moralske nød. Han ville afhjælpe den ved at drage ud fra klostret og forkynde troen og den rette kristne livsform for de flest mulige. Det viste han sig at være usædvanlig begavet for. I de kommende 40 år var han utrætteligt på farten i hele Norditalien, hvor han prædikede både i kirker og i fri luft, på torve i byer og i landsbyer, idet han til fods vandrede over bjerg og dal for at

bringe Guds ord og kirkens budskab ud til så mange som muligt. Og han arbejdede ikke forgæves. Talrige blev omvendt til et nyt trosliv. Han blev så berømt, at der blev kaldt på ham alle vegne fra, så han til sidst sled sig selv op i denne tjeneste for Gud og sine medmenneskers frelse.

Man kender udmærket indholdet af hans prædikener. De foreligger dels på latin, dels på italiensk. 200 latinske prædikener nedskrev han selv. De blev udbredt og trykt første gang i 1591 og i mange senere udgaver. Målet var at inspirere og hjælpe andre præster med deres prædikener, som de så naturligvis holdt på folkesproget. Men latin var dengang gejstlighedens og videnskabens internationale fællessprog. Men også 45 af Bernardins italienske prædikener, som han holdt på Piazza del Campo i Siena i foråret 1427, er bevaret. En ven af ham, som hørte dem, nedskrev dem nemlig i en art stenografiskrift. Denne nedskrift blev genfundet og udgivet i 1888. Derfor kan vi faktisk opleve Bernardins egne ord, som de lød for snart 600 år siden.

Hans prædikenform var vel gennemtænkt og virker meget moderne. Når han kom til en by, satte han sig ind i byens forhold, dens politik, lokale særpræg ja endog dens dialekt. Så kunne han prædikede for befolkningen som en af deres egne, som "ven til ven", er det blevet sagt. Han talte meget klart og omhyggeligt, men forlangte også disciplin af sine talrige tilhørere. Hvis nogen af begyndte at snakke forretninger, eller børn gav sig til at spille bold, bad han dem stoppe det eller gå væk. Indholdet var den kristne tro og formaninger til folk om at leve livet, så det svarede til denne tro. Frem for alt refererede han til Bibelen. Det er optalt, at han citerede bibelen mere end 6000 gange. Han ville lokke folk til at efterleve troen ved at vise, hvor smukt og lykkeligt deres liv så ville blive. Men ved grove forsyndelser lagde han ikke fingrene imellem. Dengang som nu ville folk jo hellere leve "det søde liv" med egoistiske nydelser, misbrug af sig selv og overgreb mod andre, end rette sig efter evangeliet. Bernardin var yderst konkret og jordnær i sine formaninger.

Han kritiserede overklassekvindernes luksus og pyntesygge og mændenes grådighed og ludomani. I Firenze overbeviste han 1424 folk i den grad, at man afleverede smykker, sminkepotter, parykker, slæb og spillebrætter i en stor bunke på torvet, som Bernardin så satte ild til som "djævelens bål". Han angreb også trolddom og overtro - også from overtro. Til de kvinder, der troede på små flasker med "Jomfru Marias mælk" sagde han. "Alle Lombardiets køer tilsammen har ikke så meget mælk, som I har i jeres flasker. Nu vil jeg fortælle jer, hvor meget mælk Den hellige Jomfru havde? Netop så meget, at der var nok til Jesusbarnets lille mund. Så meget og ikke mere!" Det værste onde, han bekæmpede, var dog de uendelige familiefjender og magtkampe i de italienske byer, der førte til alle slags grusomheder og forbrydelser. Tårnene i byen San Gimignano vidner endnu om de uforsonlige klaners kampe, der var bagsiden af det ellers blomstrende sociale og kulturelle liv i disse byer. Symboler på denne selvpromovering var de skilte med familiens våbenmærke, som man hængte over døren. Bernardinos modtræk var hans lancering af sit eget skilt med Jesu Navn.

3. JESU NAVN - SKILTET

Fra 1410 begyndte Bernardin at bruge dette symbol. Det er en rund skive som en sol omgivet af 12 stråler og på skiven det gamle Jesus-monogram: "JHS" = Jesus Kristus Salvator. Bernardin havde dermed to mål, dels at folk i byerne burde erstatte de stolte familievåben på deres huse med dette tegn på tro og forsoning, dels som et symbol på sin egen forkyndelse i Jesu navn. Når han prædikede, stillede han Jesus-navn-skiltet op. Således ses det på et maleri af hans prædiken på Sienas Campo, men rundt om i byen findes det endnu på enkelte gamle huse. Alligevel var dette

kristne fredssymbol ved at blive et problem og en stridens genstand for ham. Visse nidkære ordensfolk mente, at Bernardin med denne fornyelse begik en utilladelig selvtægt, og at der måske var tale om et farligt kætteri. Bernardin blev anklaget for paverne Martin V og Eugen IV. Men hans franciskanske venner forsvarede ham. Han blev ikke blot frikendt, men kunne derefter i selve Rom lede en offentlig procession under Jesu-navn-symbolet. Paven tilbød ham endog at blive biskop i Siena. Men han afslog både dette og to andre tilbud om bispesæder. Hans kald var alene at prædike. Han afbildes med sine kendetegn: Jesu-navn skiltet i hånden og tre mitraer ved sin fod.

4. OBSERVANSREFORMEN.

Det lykkedes altså Bernardin at undgå at blive biskop, men kirkepolitik undgik han alligevel ikke. Som omtalt blev han fra begyndelsen optaget i et reformeret, ”observantisk” kloster, og resten af sit liv virkede han for udbredelsen af denne bevægelse i ordenen, og han endte med at blive dens ledende skikkelse. Men han var forsigtig og mådeholden. Han indså problemet med reformen. Da ikke alle franciskanere ønskede at følge den, medførte bevægelsen splid og truede ordenens egen enhed. Det blev en strid mellem franciskanernes to idealer, observanternes krav om den rette fattigdom overfor lydigheden mod de foresatte, provincialerne, der som konventualer forsvarede de paveligt godkendte lempelser. Bernardin prøvede at finde et kompromis, der var acceptabelt for begge parter. Hans berømmelse som prædikant styrkede reformen, og ligesindede brødre sluttede sig til. Blandt disse observansens ”4 søjler” var Johannes af Capistrano, der med stor succes prædikede i Tyskland og Østrig. I Perugia stiftede Bernardin en ny skole, der skulle uddanne observanterne som gode teologer. I hans tid steg antallet af observantiske klostre i Italien alene fra 20 til 230. Trods mæglingsforsøg måtte observansbevægelsen have et vist selvstyre under egne såkaldte ”vikarer”, for at kunne udvikle sig frit. Med støtte af pave Eugen IV blev Bernardin 1438 generalvikar og forfattede nye statuter for de italienske ”cismontane” observanter. Splittelsen kunne dog ikke standses og endte med, at pave Leo X 1517 delte franciskanerne i to ordener: de ”sorte” konventualer og de ”brune” observanter. Bernardin deltog også i koncilet i Firenze 1439, der bl.a. tilstræbte forsoning mellem den romerske og den ortodokse kirke. Da kejser Sigismund skulle kejserkrones i Rom, kom Bernardin med fra Siena som kejserens personlige skriftefader.

5. DØD OG HELGENKÅRING.

I 1444 var Bernardin blevet 64 år gammel og var syg. Efter at have holdt 50 fastepredikener i sin fødeby Massa Maritima drog han igen ud, skønt han følte, at det ville blive hans sidste rejse. Han døde den 20. maj 1444 i byen Aquila i Abruzzerne. Der kendes ikke ret mange mirakler, mens han levede, men nu skete der mange ved hans grav. Hans særlige kald var hans helt enestående gaver som folkeprædikant for tusinder. Allerede 1450 blev han helgenkåret af pave Nicolai V. Det kom til at betyde, at hans ry ikke blot befæstedes i Italien, hvor hans hovede jo bevares i hans oratorium i Siena, men kom ud i hele den kristne verden – også til de nordiske lande.

6. SANKT BERNADIN I NORDEN.

Der findes vidnesbyrd om St. Bernardin fra den senere middelalder i alle nordiske lande. I DANMARK er der et udskåret billede af ham på en korstolegavl i Horsens Klosterkirke, den oprindelige Franciskanerkirke, hvor han står med Jesu-navn-skiltet og de tre mitraer ved foden. De observantiske danske franciskaneres provincialminister fra 1525-28 hed Bernardinus Simonsen. Fra

det middelalderlige NORGE findes en figur af ham fra kirken i Skee i det nordlige Bohuslen, der nu er svensk. Men langt de fleste minder er fra SVERIGE, skønt franciskanerne her – i modsætning til Danmark - forblev konventualer. I hele 8 svenske landsbykirker, især i Uppland, Öster Götaland og på Gotland kan man se kalkmalerier af St. Bernardin, kendelig på Jesu navnskiltet og mitraerne, fra ca. 1460- 1530. 2 udskårne alterfigurer kendes fra Sverige og en fra FINLAND. En lærd svensk franciskaner hed Bernardinus Kempe. Det var sikkert Bernardins forbillede som folkeprædikant, der forklarer hans store popularitet her. Næst efter Frans selv og St. Elisabeth af Thüringen blev han den mest afbildede franciskanske helgen i middelalderens Norden. – Desto mærkeligere, at han i dag er næsten totalt glemt.